

Received / Makale Geliş Tarihi 11.11.2023  
Published / Yayınlanma Tarihi 31.01.2024  
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 11(103), 268-281

Research Article / Araştırma Makalesi  
10.5281/zenodo.10622651

**Tolgahan Bostan**

Milli Eğitim Bakanlığı, Adana / TÜRKİYE  
<https://orcid.org/0000-0002-9913-2796>

**Miray Yağcı**

Milli Eğitim Bakanlığı, Adana / TÜRKİYE  
<https://orcid.org/0009-0005-3668-2159>

**Ahmet Turan Aladağ**

Milli Eğitim Bakanlığı, Adana / TÜRKİYE  
<https://orcid.org/0000-0002-1991-1686>

**Ahmet Budak**

Milli Eğitim Bakanlığı, Adana / TÜRKİYE  
<https://orcid.org/0009-0003-6213-993X>

## Lise Öğrencilerinin Sanal Miskinlik Davranışlarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

### Examination of High School Students' Virtual Idle Behaviors in Terms of Demographic Variables

#### ÖZET

Koronavirüs hastalığını kontrol altına almak üzere hayata geçirilen önlemler, sağlık ve eğitim başta olmak üzere tüm toplumsal kurumların işleyişini, bunun yanı sıra eğitim hizmetlerinden yararlanan bireylerin yaşantılarını, davranış ve alışkanlıklarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bunun somut örneklerinden biri olarak eğitim sektöründeki faaliyetler, salgın sürecinin başlangıcından itibaren uzaktan eğitim araçlarıyla yürütülmüştür. Bu gibi hizmetlerin verimliliğine, özel olarak da uzaktan eğitimin etkinliğine odaklanan güncel bilgi ve raporların ötesinde, yoğun kullanılan uzaktan eğitim araçlarının gençlerin çeşitli davranışları üzerindeki etkileri de önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Bu proje; lise öğrencilerin artan internet kullanımını ders esnasında hangi düzeylerde sürdürdüğünü tespit etmek amacıyla Sanal Miskinlik davranışını inceleyerek, demografik değişkenlere göre bu davranışın anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Araştırma modelinde bağımsız değişkenler demografik öğelerden, bağımlı değişken ise Sanal Miskinlik davranışı ve alt boyutlarından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini, 2022-2023 eğitim öğretim yılında 6 farklı tür lisede eğitim gören toplam 3.263 öğrenciden oluşan evrende tesadüfi seçilen 284 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Ölçüm aracı olarak demografik bilgilerden ve Sanal Miskinlik Ölçeğinden geliştirilen form, öğrencilerle birebir görüşülerek veya bir çevrimiçi anket uygulamasından faydalanılarak uygulanmıştır. Bulguların yorumlanmasında betimleyici istatistikler ve korelasyonlar incelenerek değişkenler arasındaki ilişki fark testleri ile çözümlenmiştir. Araştırmanın temel bulguları Sanal Miskinliğin lise öğrencilerinin okul türü, anne eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Araştırma kendi alanında ilk olmasının yanı sıra sonuçları itibarıyla gençlerin eğitim öğretim esnasındaki sanal davranışlarının anlaşılmasına katkı sağlamakta, böylece Türkiye'de eğitim uygulamalarının ve ders planlamalarının geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Sanal Miskinlik, Sanal Kaytarma, İnternet Bağımlılığı, Lise Öğrencileri.

#### ABSTRACT

The measures taken to control the coronavirus disease have significantly affected the functioning of all social institutions, especially health and education, as well as the lives, behaviors and habits of individuals benefiting from educational services. As a concrete example of this, activities in the education sector have been carried out with distance education tools since the beginning of the epidemic process. Beyond current information and reports focusing on the efficiency of such services, especially the effectiveness of distance education, the effects of frequently used distance education tools on various behaviors of young people have also become an important research topic. This project; The aim of this study is to examine the Virtual Idleness behavior of high school students in order to determine the levels at which they continue to use the internet during the lesson and to reveal whether this behavior differs significantly according to demographic variables.

In the research model, the independent variables consist of demographic elements, and the dependent variable consists of Virtual Idleness behavior and its sub-dimensions. The sample of the research consists of 284 high school students randomly selected from the universe consisting of a total of 3,263 students studying in 6 different types of high schools in the 2022-2023 academic year. The form, which was developed from demographic information and the Virtual Idleness Scale as a measurement tool, was applied by meeting the students one-on-one or using an online survey application. In interpreting the findings, descriptive statistics and correlations were examined and the relationship between the variables was analyzed with difference tests. The main findings of the research reveal that Virtual Idleness of high school students varies significantly according to school type, mother's education level and family income level. In addition to being the first in its field, the research contributes to the understanding of young people's virtual behaviors during education and training, thus it is important for the development of educational practices and lesson planning in Turkey.

**Keywords:** Cyber Idleness, Cyber Loafing, Internet Addiction, High School Students.

## 1. GİRİŞ

İnternet ve ona eşlik eden cihazların kullanımı şu anda dünya çapında hemen hemen tüm kurum ve kuruluşlarda benimsenmekte ve kullanılmaktadır. İnternet ortamları, bireylerin bilgileri anında paylaşabilecekleri, dünyanın neredeyse her yerinden etkileşime girebilecekleri ve zamandan ve konumdan bağımsız olarak uzaktan öğrenebilecekleri bir platform olarak hizmet vererek iletişim, eğlence, iş ve eğitimde reform yapmıştır.

Öğretim ve öğrenme ortamlarında mobil teknolojilerin ve kablosuz ağların yaygınlaşmasıyla birlikte, araştırmalar öğrencilerin dersler sırasında sanal aylaklık eğiliminde olduğunu göstermiştir (Karaoğlan-Yılmaz vd., 2015).

Lim (2002) sanal miskinlik kavramını ilk defa ortaya atmış ve sanal miskinliği işyeri verilerinin veya gereksinimlerinin lüzumsuz kullanımı olarak tanımlamıştır. Vitak ve diğerlerine (2011) göre sanal miskinlik; çalışma saatlerinde bireysel amaçlarla internet kullanımı, internetin suistimali, internette eğlence amaçlı dolaşmak ve elektronik cihazların gereksiz kullanımıdır. Ugrin ve diğerleri (2008) ise sanal miskinliği internette verimsiz vakit geçirmek olarak tanımlamıştır.

Uluslararası kaynaklarda sanal miskinlik; "cyberloafing" (Lim, 2002) "cyberbludging" (Mills vd., 2001) ve "cyberslacking" (Blanchard ve Henle, 2008) gibi kavramlarla, yerel kaynaklarda ise "sanal kaytarma" ve "siber aylaklık" gibi kavramlarla isimlendirilmektedir (Yağcı-Yüceler, 2016; Sarı-Aytekin, 2021; Kalaycı, 2010).

Sanal miskinlik sayılan faaliyetler: müzik dinlemek, sanal oyunlar oynamak, iş ile ilgisi olmayan web sitelerinde gezinmek (haber siteleri, spor siteleri, finansal siteler vb.) gibi faaliyetler olarak listelenebilir (Fındıklı, 2016).

Literatür incelendiğinde sanal miskinlik hakkında farklı gruplandırmalar bulunduğu görülmektedir. İlk gruplandırma, Lim'in (2002) sanal miskinlik etkinliklerini web sitelerinde dolaşmak ve e-posta göndermek/almak şeklinde sınıflandırmasıdır. Anandarajan ve Simmers (2004), sanal miskinlik etkinliklerini üç sınıfta değerlendirmiş ve bunları zarar verici, boş zaman doldurucu ve öğretici kaytarma olarak belirtmiştir. Blanchard & Henle (2008) ise sanal kaytarmayı önemli (eğlence amaçlı faaliyetler) ve önemsiz (iş harici e-posta göndermek/almak, internet üzerinden haberleri kontrol etmek vb.) olmak üzere iki başlıkta incelemiştir.

Öğrencilerin öğretim sürecinde interneti ders dışı amaçlarla kullanmaları olarak tanımlanan sanal aylaklığın, akademik kazanımlar üzerinde önemli derecede olumsuz etkisi olduğu gösterilmiştir (Wu, Mei & Ugrin, 2018).

Siber aylaklık üzerine yaptığı araştırmada Kalaycı (2010), öğrencilerin %51,2'sinin ders saatlerinde video, müzik vb. şeyler indirme amacıyla sanal miskinlik davranışı gösterdiğini belirlemiştir. Yine siber aylaklık üzerine yapılan başka bir araştırmada ise Kurt (2011), öğrencilerin %38,6'sının ders saatlerinde müzik indirdiklerini saptamıştır.

Vitak ve diğerleri (2011); çalışanların internet bağımlılıklarının, sanal kaytarma faaliyetlerini arttırdığını belirtmiştir. İnternet bağımlılığı, yanlış ve fazla yani bilinçsiz internet kullanımı anlamına gelmektedir (Ceyhan vd., 2007).

Uzaktan eğitim araçları öğrencilerin akıllı telefonlar ve bilgisayarla daha fazla bir araya gelmesine sebep olmaktadır. Bu durum diğer sağlık kısıtları (örn. sokağa çıkma kısıtlaması, karantina kararları) ile birleştiğinde teknolojik aletlerin, özellikle akıllı telefon ve bilgisayarların öğrencilerin günlük yaşamlarında zaman tüketimi bakımından en önemli unsurlar haline geldiği görülmektedir. Çeşitli araştırmalar da bu dönemde sosyal medya ve dijital eğlence endüstrisinin (çevrimiçi oyun, internet yayıncılığı vb.) yüksek artışlar sergilediğini belirtmektedir. Örneğin izolasyon sürecinde bu tür aktivitelerin sağlıksız yaşam tarzı kalıpları geliştirebildiği, özellikle çevrimiçi oyunların aşırı düzeyde yürütülmesinin kişilere uyku ve fizyolojik bozukluklardan başlayarak akıl sağlığına varan ölçüde zararlar verebileceği raporlanmaktadır (King vd., 2020).

Ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan internet bağımlılığı hakkındaki bir çalışmada katılımcı öğrencilerin %2,33'ünün internet bağımlısı, %4,65'inin risk grubunda internet bağımlısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin %80,23'ü ise bağımlı değildir. İnternet bağımlısı olan yaklaşık %7'lik oran ortaöğretime devam eden bireyler için oldukça yüksek bir düzeydir (Gökçearslan-Günbatır, 2012).

Öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin de yüksek düzeyde sanal miskinlik davranışları sergilediklerini görmekteyiz.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Sanal Miskinlik, bir iş için ayrılan zaman diliminde kişinin görevi için verilen bilişim teknolojilerini farklı amaçlarla kullanılmasını ifade etmek üzere örgüt psikolojisi alanında geliştirilmiştir (Ünal ve Tekdemir, 2015). Sanal Miskinlik (sanal kaytarma ya da siber aylaklık) 2000'li yılların başlarından itibaren ulusal ve uluslararası araştırmalarda görülmeye başlanan bir konu haline gelmiştir (Örücü ve Yıldız, 2014), zira Sanal Miskinlik teknolojinin eğitime verimli bir şekilde entegre edilmesinin önündeki bir engel olarak görülmektedir (Gezgin, Arslantaş ve Şumuer, 2018). Salgın öncesinde Türkiye'de öğrenci grupları üzerine yapılan araştırmalarda; yoğun olarak Sanal Miskinliğin üniversite ortamındaki kavramsal yapısı araştırılmıştır (Ergün ve Altun, 2012; Akbulut, Dursun, Dönmez ve Şahin, 2016). Bu çalışmalarda sanal kaytarmanın çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaştığı raporlanmıştır (Kalaycı, 2010; Seçkin ve Kerse, 2017). Lise öğrencileri üzerine yapılan çok az sayıda araştırmada ise Sanal Miskinliğin demografik değişkenlerle ilişkisi bulunmamıştır. Örneğin Gezgin ve diğerleri (2017) Mesleki ve Teknik Lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin cinsiyet ve sınıf özellikleri ile Sanal Miskinlik arasında bir ilişkiye rastlamamıştır. Tanrıverdi ve Karaca (2018) da cinsiyet, sınıf, günlük internet kullanımı, anne baba kısıtlaması gibi değişkenler ile Sanal Miskinlik düzeyleri arasında anlamlı fark bulunamadığını belirtmektedir.

### 1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin Sanal Miskinlik davranışlarını belirlemek, demografik değişkenlerle ilişkisini araştırmak ve gelecekteki araştırmalar ve uygulamacılar için önerilerde bulunmaktır.

Çalışmada belirtilen amaçlar doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorunlarına cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin Sanal Miskinlik düzeyleri nedir?
2. Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinin sınıflarına göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
4. Lise öğrencilerinin öğrenim gördükleri lise türüne göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
5. Lise öğrencilerinin kardeş sayılarına göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
6. Lise öğrencilerinin anne-baba eğitim durumlarına göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
7. Lise öğrencilerinin aylık aile gelirlerine göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
8. Lise öğrencilerinin anne-baba birliktelik durumlarına göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?
9. Lise öğrencilerinin kendi başarı durumlarına göre Sanal Miskinlik davranışları farklılaşmakta mıdır?

## 2. YÖNTEM

### 2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma bir tarama araştırması olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri demografik değişkenler (cinsiyet, sınıf, örgün eğitim görülen kurum türü, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, aile geliri, anne-baba birliktelik durumu ve akademik başarı durumu), bağımlı değişkeni ise Sanal Miskinliktir.

### 2.2. Örneklem

Araştırmanın örnekleme, Adana ili Yüreğir ilçesinde 2022-2023 eğitim öğretim yılında 5 farklı türde lise ve Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim gören toplam 3.263 lise öğrencisinden oluşan evrende, kolayda örnekleme stratejisiyle belirlenen 284 lise oluşmaktadır. 24 anket, soru formlarının doldurulmaması veya hatalı doldurulması nedeniyle araştırma dışında tutulmuştur. Araştırmanın nihai çalışma grubunu 260 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

**Tablo 1:** Evren ve Örneklem

Okul Türü	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	İmam Hatip Lisesi	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Sosyal Bilimler Lisesi	BİLSEM
Katılan öğrenci sayısı	64	44	51	51	51	23
Toplam öğrenci sayısı	755	492	490	736	590	115

### 2.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılında eğitim gören 260 lise öğrencisi ve anketten elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

### 2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Sanal Miskinlik ölçeği ve demografik sorulardan geliştirilen bir anket yardımıyla toplanmıştır.

#### 2.4.1. Demografik Bilgi Formu

Anket formunun demografik kısmı, katılımcılar hakkında tanımlayıcı bilgiler elde etmek için kullanılmıştır. Bu çerçevede cinsiyet, sınıf, örgün eğitim görülen kurum türü, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, aile geliri, anne-baba birliktelik durumu ve akademik başarı durumlarını belirlemeye yönelik demografik sorular yerleştirilmiştir.

#### 2.4.2. Sanal Miskinlik Ölçeği

Sanal Miskinlik Ölçeği üniversite öğrencilerinin Sanal Miskinlik düzeylerini ölçmek amacıyla Akbulut, Dursun, Dönmez, Şahin (2016) tarafından geliştirilmiştir. Sanal Miskinlik Ölçeğinde yer alan beş alt boyut; paylaşım, alışveriş, durum güncelleme, içerik erişimi ve oyun bahistir. Orijinal ölçekte paylaşım faktöründe 9 madde (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9), alışveriş faktöründe 7 madde (10, 11, 12, 13, 14, 15, 16), durum güncelleme faktöründe 5 madde (17, 18, 19, 20, 21), içerik erişimi faktöründe 5 madde (22, 23, 24, 25, 26) ve oyun bahis faktöründe 4 madde (27, 28, 29, 30) bulunmaktadır. Ölçekte maddeler “(1) Hiçbir zaman”, “(2) Çok Az”, “(3) Nadiren”, “(4) Çoğunlukla”, “(5) Her zaman” seçenekleriyle puanlandırılmıştır.

### 2.5. Analiz için Örneklem ve Verilerin İncelenmesi

Anket formu, 2022 yılı Kasım ayı içerisinde bizzat uygulama yapılarak veya çevrimiçi yöntemle (Google formlar) elektronik olarak toplanmıştır. Örneklem hacmi, uygulanacak istatistik testlerin güvenilir sonuçlar üretmesini sağlamak üzere sağlanacak miktarı belirlemektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Araştırmada kullanılan çok değişkenli analiz yöntemleri için örneklemin belli büyüklükte olması gerekmektedir. Genellikle değişken başına asgari 5, ideal olarak 10 gözlemin yeterli olacağı bildirilmektedir (Hair vd, 2014). Çalışmada kullanılan Sanal Miskinlik ölçeği 30 maddeli bir ölçektir. Örneklem, değişken başına (284/30) ort. 9,5 gözlemden oluşmaktadır, bu bakımdan yeterli olduğu söylenebilir.

Verilerin analize hazırlanması aşamasında, kayıp veriler, tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer ve normallik testleri ile faktörlenebilirlik incelenmiştir. Veri setinde çok yüksek kayıp değer bulunan ve yanlış doldurulduğu değerlendirilen 24 gözlemin silinmesine karar verilmiştir. Çok değişkenli uç değer analizinde 14 gözlemin daha çıkarılması gerekmiştir. Verilerin birkaç değişkende ılımlı düzeyde basıklık ve çarpıklık sergilediği görülmüştür. Bununla birlikte, ölçeğin genel olarak normal dağılım koşullarını karşılaması ve ölçeğin halihazırda kullanılan bir ölçek olması nedeniyle veri dönüştürme yoluna gidilmesi tercih edilmemiştir (Tabachnick & Fidell, 2007). Veri faktörlenebilirliği ölçeğin yapı incelemesinde ele alınmıştır.

### 2.6. Analiz için Ölçeğin Geçerliliği ve Güvenilirliğinin İncelenmesi

İlk olarak, araştırmaya katılmayı kabul eden ve örnekleme yer almayan 20 lise öğrencisiyle görüşme yapılarak anket formunda yer alan soruların anlaşılabilirliği kontrol edilmiş ve Sanal Miskinlik Ölçeğinin olduğu gibi kullanılmasına karar verilmiştir.

İkinci olarak faktör analizi uygulanarak ölçeklerin yapı geçerliliği incelenmiştir. Çalışmada yararlanılan keşfedici faktör analizi, değişkenlerin azaltılması ve bunların belirli faktörler altında toplanması yoluyla davranışın anlaşılmasına yardımcı olmaktadır (Büyüköztürk, 2002; Çokluk vd, 2012). Faktör analizi ise ölçek için örneklem uygunluk ölçüsü hesaplanarak (KMO=.861) analiz için veri yapısının uygun olduğu değerlendirilmiştir. Bartlett Küresellik Testi de ( $X^2=3357.059$ ;  $p<.01$ ) verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ifade etmektedir.

Analizin devamında ortak faktör varyans değerleri incelenmiştir. Bileşenler incelenerek yapılan değerlendirmede, orijinal ölçekte yer alan bazı maddelerin farklı bileşenlerde toplandığı tespit edilmiştir. Bu durum orijinal ölçeğin evrenini temsil eden üniversite öğrencileri ile bu çalışmada incelenen lise öğrencilerinin davranışları arasındaki farklardan kaynaklanabilir. Ayrıca, öz değeri düşük ve binişiklik gösteren maddeler de sırayla çıkarıldıktan ve her seferinde faktör analizi yenilendikten sonra, faktör yapısının 5 bileşenli olduğu ve toplam varyansın %66,69'unu açıkladığı görülmüştür.

Yapının güvenilirliği Cronbach'ın alfa katsayısı ile ölçülmüş ve ölçek bir bütün olarak tatmin edici bulunmuştur ( $\alpha=.895$ ). İlk bileşen *Paylaşım* ( $\alpha=.860$ ) orijinal ölçekle benzer bir yapıdadır ve varyansın %30,04'ünü açıklamaktadır. Ancak orijinal ölçekte paylaşım bileşeninde yer alan "Arkadaşlarımla mesajlaşıyorum" ve "Paylaşılan eğlenceli videoları izlerim" maddeleri çalışmamızın faktör yapısında *İçerik Erişimi* ( $\alpha=.850$ ) bileşeninde yer almaktadır. Bu durum, üniversite öğrencileri ile lise öğrencilerinin bu etkinlikleri farklı anlamlandırdığını göstermektedir. Bu bileşen varyansın %15,84'ünü açıklamaktadır. Üçüncü bileşen *Durum Güncelleme* ( $\alpha=.914$ ) ve *Alışveriş* ( $\alpha=.834$ ) güvenilir boyutlar olarak belirlemiştir. Bu iki bileşen sırasıyla varyansın %8,37 ve %7,28'ini açıklamaktadır. Son bileşen olan *Bahis* ( $\alpha=.910$ ) orijinal ölçekte yer alan oyun ve spor sitelerinde gezinme maddelerini dışlamıştır. Bu durum, ölçeğin oyun etkinliklerini daha farklı bir yapıda ele alması gerektiğini göstermektedir. Bu son bileşen varyansın %5,16'sını açıklamaktadır. Tablo-2 Sanal Miskinlik Ölçeğinin faktör yapısı ve güvenilirlik bulgularını özetlemektedir.

**Tablo 2.** Sanal Miskinlik Ölçeği Faktör Yapısı

Sanal Miskinlik ( $\alpha = .895$ )	Faktör Yüğü
<b>B1. Paylaşım (<math>\alpha = .860</math>)</b>	
SK3 Sosyal ağlarda içerik (yazı, fotoğraf, video vb.) paylaşırım.	.784
SK1 Arkadaşlarımla paylaştığım içeriklere bakarım.	.735
SK2 Arkadaşlarımla sosyal ağ sayfalarını incelerim.	.726
SK7 Paylaşılan fotoğraflarda arkadaşlarımla etiketlerim.	.677
SK4 İlgi çeken paylaşımları beğenirim.	.668
SK5 Paylaşılan fotoğraflara yorum yaparım.	.644
SK6 Sosyal ağlarda durum güncellemesi yaparım.	.640
<b>B2. İçerik erişimi (<math>\alpha = .850</math>)</b>	
SK23 İnternette video izlerim.	.854
SK22 İnternette müzik indiririm.	.835
SK24 İnternette müzik dinlerim.	.790
SK26 İhtiyacım olan uygulamaları indiririm.	.782
SK8 Arkadaşlarımla mesajlaşıyorum.	.600
SK9 Paylaşılan eğlenceli videoları izlerim.	.549
<b>B3. Durum güncelleme (<math>\alpha = .914</math>)</b>	
SK20 Beğendiğim bir tweeti favorilerime eklerim.	.868
SK19 Beğendiğim bir tweeti yeniden yayınlıyorum (Retweet).	.862
SK18 Tweet okurum.	.848
SK17 Tweet yazarım.	.799
<b>B4. Alışveriş (<math>\alpha = .834</math>)</b>	
SK10 Alışveriş sitelerinden alışveriş yaparım.	.798
SK12 Alışveriş sitelerini ziyaret ederim.	.738
SK13 Açık artırma sitelerini ziyaret ederim.	.714
SK11 Fırsat sitelerini ziyaret ederim.	.662
SK14 Bankacılık işlemleri gerçekleştiririm.	.591
<b>B5. Bahis (<math>\alpha = .910</math>)</b>	
SK27 Bahis sitelerini ziyaret ederim.	.921
SK28 Bahis oynarım.	.884

## 2.7. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi için sosyal bilimlerde kullanılan bir istatistik yazılım paketi olan SPSS/26 programı kullanılmıştır. Araştırmada lise öğrencilerinin demografik özelliklerini betimleyen istatistikler incelenmiş, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü korelasyon analiziyle tespit edilmiştir. Bu ilişkiler fark testleri yardımıyla çözümlenmiştir.

## 3. BULGULAR

### 3.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik verilerinin dağılımı Tablo 3'te yer almaktadır. Buna göre örneklemin büyük kısmını kız öğrenciler (%61,4: 151 kişi) oluşturmaktadır. Katılımcı öğrenciler farklı okullarda dengeli biçimde dağılmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu (%54,5) 2-3 kardeşli bir aile içinde bulunmakta, 1 kardeşi olanlar ise örneklemin %32,5'ini oluşturmaktadır. Tek çocuk olan (%8,5) ya da 4 ve üzeri sayıda kardeşi bulunan (%4,5) öğrenci sayısı diğerlerin göre daha azdır. Öğrencilerin anne



ve babalarının eğitim durumu incelendiğinde, her iki ebeveyn için sırayla üniversite ve lise mezuniyeti ağırlıklı görünmektedir. Öğrencilerin ebeveynlerinin hayatta olma durumları (Anne %98,4; Baba %98) ve bir arada yaşamaları (%88,2) örneklemin büyük çoğunluğunda birbirine benzemektedir. Aile gelirleri incelendiğinde, öğrencilerin belirlenen gelir aralıklarında dengeli dağıldıkları görülmektedir.

**Tablo 3: Demografik Verilerin Dağılımı**

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde	Sınıf	Sıklık	Yüzde
Kız	151	61.4	9.sınıf	80	32.5
Erkek	95	38.6	10.sınıf	71	28.9
<b>Okul</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>	11.sınıf	67	27.2
Anadolu Lisesi	58	23.6	12.sınıf	28	11.4
Fen Lisesi	43	17.5	<b>Kardeş</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>
İmam Hatip Lisesi	51	20.7	Tek çocuk	21	8.5
Mesleki ve Teknik A. Lisesi	47	19.1	1 kardeş	80	32.5
Sosyal Bilimler Lisesi	26	10.6	2-3 kardeş	134	54.5
Bilim ve Sanat Merkezi	21	8.5	4 ve üzeri kardeş	11	4.5
<b>Anne Eğitim</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>	<b>Baba eğitim</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>
İlkokul	52	21.1	İlkokul	29	11.8
Ortaokul	45	18.3	Ortaokul	36	14.6
Lise	61	24.8	Lise	63	25.6
Üniversite	74	30.1	Üniversite	98	39.8
Yüksek Lisans ve Doktora	14	5.7	Yüksek lisans ve Doktora	20	8.1
<b>Anne Sağlığı</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>	<b>Baba Sağlığı</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>
Anne vefat	4	1.6	Baba vefat	5	2.0
Anne sağ	242	98.4	Baba sağ	241	98.0
<b>Anne Baba Birlikteliği</b>	<i>Sıklık</i>	<i>Yüzde</i>	<b>Gelir</b>		
Anne baba ayrı	29	11.8	5500-7000 TL	61	24.8
Anne baba birlikte	217	88.2	7001-8500 TL	47	19.1
			8501-10000 TL	44	17.9
			10001-13000 TL	40	16.3
			13001 TL üzeri	54	22.0

### 3.2. Korelasyon Analizi

Sanal Miskinlik davranışının alt boyutları incelendiğinde, örnekleme yer alan öğrencilerin ders sırasında çevrimiçi erişim ( $\bar{x}=4.17$ ) davranışını sıklıkla sergilediği görülmektedir. Diğer Sanal Miskinlik ortalamaları incelendiğinde sırasıyla paylaşım ( $\bar{x}=3.02$ ), alışveriş ( $\bar{x}=2.19$ ), durum güncelleme ( $\bar{x}=1.98$ ) ve bahis ( $\bar{x}=1.64$ ) boyutlarının geldiği görülmektedir. Sanal Miskinlik ( $\bar{x}=2.85$ ) bir bütün olarak tüm alt boyutlarıyla anlamlı ( $p<.01$ ) ve eş yönlü ilişki sergilemektedir.

Temel değişkenlerin korelasyonu Sanal Miskinlik bağlamında incelendiğinde, demografik değişkenler ve Sanal Miskinlik boyutları arasında zayıf ancak anlamlı ilişkilere rastlanmaktadır. Sanal Miskinlik davranışı okul ( $r=.140$ ,  $p<.05$ ), kardeş ( $r=-.167$ ,  $p<.01$ ), ebeveyn eğitim düzeyi (anne  $r=.182$ ,  $p<.01$ ; baba  $r=.146$ ,  $p<.05$ ) ve aile geliri ile ( $r=.206$ ,  $p<.01$ ) anlamlı ilişkilere sahiptir.

**Tablo 4. Temel Değişkenlerin Korelasyonu**

	$\bar{x}$	s	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.Cinsiyet																	
2.Sınıf			.127*														
3.Okul			.200**	.161*													
4.Kardeş			.045	.138*	.164*												
5.Anne_ eğitim			-.155*	-.123	.218**	.385**											
6.Baba_ eğitim			-.124	-.048	.253**	.315**	.667**										
7.Anne_ sağ			.102	.149*	.001	-.081	.084	-.008									
8.Baba_ sağ			.114	.139*	-.072	-.010	.001	-.103	.437**								
9.Anne_baba_birlikte			-.073	-.161*	-.053	-.002	-.077	-.031	-.047	-.053							
10.Gelir			.173**	-.004	.215**	.358**	.742**	.682**	.079	-.066	-.063						
11.Paylaşım	3.02	.911	-.012	-.072	.170**	-.113	.113	.099	.048	-.024	-.004	.123					
12.Alişveriş	2.19	1.008	.067	.052	.146*	.169**	.176**	.114	.037	.005	-.015	.167**	.468**				
13.Durum_Güncelleme	1.98	1.200	-.020	-.071	.073	-.040	.113	.027	.071	.027	-.046	.095	.414**	.495**			
14.İçerik_erişimi	4.17	.822	-.154*	-.013	-.021	.178**	.202**	.240**	.033	-.028	-.072	.299**	.353**	.199**	.168**		
15.Bahis	1.64	1.119	.429**	.042	.075	-.015	-.097	-.078	.069	.077	.075	-.104	.163*	.404**	.276**	-.096	
16.Siber_kaytarma	2.85	.669	.027	-.032	.140*	.167**	.182**	.146*	.073	.003	-.031	.206**	.801**	.770**	.712**	.546**	.394**

\*  $p < .05$ , \*\*  $p < .01$

### 3.3. Sanal Miskinliğin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşmasının Ölçümü

Son aşamada, veri analizinde Sanal Miskinlik ve çeşitli demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkilere hareket ederek, Sanal Miskinlik ve alt boyutlarının bu değişkenler bakımından farklılaşım farklılaşmadığı ölçülmüştür. Bu amaçla veri türüne göre çeşitli fark testleri uygulanmıştır.

Cinsiyete göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Tablo 5 incelendiğinde, cinsiyete göre içerik erişimi ( $t=2.443$ ,  $p<.05$ ) ve bahis ( $t=-7.421$ ,  $p<.05$ ) davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Buna göre eğitim esnasında; kız öğrenciler çevrimiçi erişim boyutunu ( $\bar{x}=4.27$ ), erkek öğrenciler bahis boyutunu ( $\bar{x}=2.29$ ) diğerine göre anlamlı biçimde daha yüksek düzeyde kullanmaktadır.

**Tablo 5.** Cinsiyete Göre Sanal Miskinlik

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	t	p
Paylaşım	Kız	151	3.0274	.93047	.192	.848
	Erkek	95	3.0045	.88419		
Alışveriş	Kız	151	2.1391	.93922	-1.013	.312
	Erkek	95	2.2779	1.10830		
Durum Güncelleme	Kız	151	1.9967	1.17579	.313	.244
	Erkek	95	1.9474	1.24354		
İçerik Erişimi	Kız	151	4.2726	.75018	2.443	.015
	Erkek	95	4.0123	.90645		
Bahis	Kız	151	1.2351	.77848	-7.421	.000
	Erkek	95	2.2895	1.44506		
Sanal Miskinlik	Kız	151	2.83	.643	-.419	.675
	Erkek	95	2.87	.710		

Öğrencinin eğitim gördüğü sınıf düzeyine göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için varyans analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği incelendiğinde, içerik erişim boyutunda varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede Tablo 6 okunmaya devam edilerek yalnızca paylaşım ( $F=2.969$ ,  $p<.05$ ) boyutunda sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farkın kaynakları Tukey testi ile incelenmiş, paylaşımında farkın 10 ( $\bar{x}=3.22$ ) ve 12. ( $\bar{x}=2.64$ ) sınıf öğrencilerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır ( $p<.05$ ).

**Tablo 6.** Sınıf Düzeyine Göre Sanal Miskinlik

		n	$\bar{x}$	s		KT	sd	KO	F	p
Paylaşım	9.sınıf	80	2.964	.904	Gruplar arası	7.221	3	2.407	2.969	.033
	10.sınıf	71	3.221	.871	Grup içi	196.164	242	.811		
	11.sınıf	67	3.028	.869	Toplam	203.384	245			
	12.sınıf	28	2.638	1.032						
	Toplam	246	3.019	.911						
Alışveriş	9.sınıf	80	2.095	.991	Gruplar arası	1.201	3	.400	.391	.760
	10.sınıf	71	2.256	.941	Grup içi	247.706	242	1.024		
	11.sınıf	67	2.215	1.003	Toplam	248.907	245			
	12.sınıf	28	2.257	1.242						
	Toplam	246	2.193	1.008						
Durum Güncelleme	9.sınıf	80	2.081	1.234	Gruplar arası	1.838	3	.613	.422	.737
	10.sınıf	71	1.993	1.118	Grup içi	351.039	242	1.451		
	11.sınıf	67	1.892	1.260	Toplam	352.877	245			
	12.sınıf	28	1.848	1.193						
	Toplam	246	1.978	1.200						
İçerik Erişimi	9.sınıf	80	4.006	.890	Gruplar arası	11.168	3	3.723	5.833	.001
	10.sınıf	71	4.446	.604	Grup içi	154.436	242	.638		
	11.sınıf	67	4.226	.805	Toplam	165.604	245			
	12.sınıf	28	3.821	.933						
	Toplam	246	4.172	.822						
Bahis	9.sınıf	80	1.700	1.272	Gruplar arası	5.356	3		1.246	.294
	10.sınıf	71	1.423	1.075	Grup içi	346.664	242	1.785		
	11.sınıf	67	1.716	1.232	Toplam	352.020	245	1.432		
	12.sınıf	28	1.857	1.185						
	Toplam	246	1.642	1.199						
Sanal Miskinlik	9.sınıf	80	2.791	.688	Gruplar arası	2.369	3	.790	1.783	.151
	10.sınıf	71	2.972	.560	Grup içi	107.168	242	.443		
	11.sınıf	67	2.859	.690	Toplam	109.538	245			
	12.sınıf	28	2.658	.782						
	Toplam	246	2.847	.669						

Öğrencinin eğitim gördüğü okula göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için varyans analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği incelendiğinde, alışveriş, durum güncelleme, çevrimiçi erişim ve bahis boyutlarında varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede Tablo 7 okunmaya devam edilerek Sanal Miskinlik ( $F=5.763$ ,  $p<.05$ ) ve paylaşım ( $F=3.843$ ,  $p<.05$ ) boyutunda sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farkın kaynakları Tukey testi ile incelenmiş, paylaşımında farkın Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ( $\bar{x}=2.83$ ) ile Sosyal Bilimler Lisesi ( $\bar{x}=3.47$ ) ve Bilim ve Sanat Merkezi ( $\bar{x}=3.58$ ) öğrencilerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır ( $p<.05$ ). Sanal Miskinlik de aynı şekilde Sosyal Bilimler Lisesi ( $\bar{x}=3.31$ ) ve Bilim ve Sanat Merkezi

( $\bar{x}$ =3.19) öğrencilerinde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ( $\bar{x}$ =2.59) öğrencilerine göre anlamlı biçimde daha yüksektir.

**Tablo 7.** Okul Türüne Göre Sanal Miskinlik

		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>		<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Paylaşım	Anadolu	58	2.963	.997	Gruplar arası	15.077	5	3.015		
	Fen	43	2.927	.905	Grup içi	188.308	240	.785		
	İmam H.	51	2.871	.857	Toplam	203.384	245		3.843	.002
	Mes.Tek	47	2.833	.848						
	Sos.Bil.	26	3.467	.822						
	Bilim S.	21	3.578	.723						
	Toplam	246	3.019	.911						
Alışveriş	Anadolu	58	2.166	1.066	Gruplar arası	24.179	5	4.836		
	Fen	43	2.084	.749	Grup içi	224.728	240	.936		
	İmam H.	51	2.020	.761	Toplam	248.907	245		5.164	.000
	Mes.Tek	47	1.928	.938						
	Sos.Bil.	26	2.992	1.351						
	Bilim S.	21	2.514	1.033						
	Toplam	246	2.193	1.008						
Durum Güncelleme	Anadolu	58	1.983	1.218	Gruplar arası	16.345	5	3.269		
	Fen	43	1.709	.962	Grup içi	336.532	240	1.402		
	İmam H.	51	2.103	1.234	Toplam	352.877	245		2.331	.043
	Mes.Tek	47	1.723	1.049						
	Sos.Bil.	26	2.577	1.479						
	Bilim S.	21	2.036	1.256						
	Toplam	246	1.978	1.200						
İçerik Erişimi	Anadolu	58	4.152	.734	Gruplar arası	20.212	5	4.042		
	Fen	43	4.450	.590	Grup içi	145.392	240	.606		
	İmam H.	51	4.248	.731	Toplam	165.604	245		6.673	.000
	Mes.Tek	47	3.631	1.020						
	Sos.Bil.	26	4.321	.829						
	Bilim S.	21	4.500	.643						
	Toplam	246	4.172	.822						
Bahis	Anadolu	58	1.897	1.373	Gruplar arası	36.173	5	7.235		
	Fen	43	1.267	.751	Grup içi	315.847	240	1.316		
	İmam H.	51	1.078	.560	Toplam	352.020	245		5.497	.000
	Mes.Tek	47	1.979	1.242						
	Sos.Bil.	26	2.038	1.462						
	Bilim S.	21	1.833	1.494						
	Toplam	246	1.642	1.199						
Sanal Miskinlik	Anadolu	58	2.842	.646	Gruplar arası	11.742	5	2.348		
	Fen	43	2.791	.541	Grup içi	97.796	240	.407		
	İmam H.	51	2.761	.615	Toplam	109.538	245		5.763	.000
	Mes.Tek	47	2.588	.642						
	Sos.Bil.	26	3.314	.836						
	Bilim S.	21	3.185	.563						
	Toplam	246	2.847	.669						

Öğrencinin kardeş sayısına göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için varyans analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği testini ihlal eden bir bileşene rastlanmamış ve varyans analizine geçilmiştir. Tablo 8'e göre Sanal Miskinlik davranışı içinde çevrimiçi erişim boyutunun ( $F=5.282$ ,  $p<.05$ ) kardeş sayısına göre anlamlı biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir. Farkın kaynağı Tukey testi ile incelenerek 4 ve üzeri kardeşi olan öğrencilerin ( $\bar{x}=3.33$ ) içerik erişiminin diğer tüm gruplarından anlamlı biçimde düşük olduğu anlaşılmıştır.

**Tablo 8.** Kardeş Sayısına Göre Sanal Miskinlik

		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>		<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>
Paylaşım	Tek çocuk	21	3.374	.846	Gruplar arası	3.789	3	1.263	
	1 kardeş	80	3.016	.945	Grup içi	199.596	242	.825	
	2-3 kardeş	134	2.989	.877	Toplam	203.384	245		1.531 .207
	4+kardeş	11	2.714	1.118					
	Toplam	246	3.019	.911					
Alışveriş	Tek çocuk	21	2.648	1.056	Gruplar arası	7.469	3	2.490	
	1 kardeş	80	2.278	1.090	Grup içi	241.437	242	.998	
	2-3 kardeş	134	2.100	.930	Toplam	248.907	245		2.496 .060
	4+kardeş	11	1.836	1.019					
	Toplam	246	2.193	1.008					
Durum Güncelleme	Tek çocuk	21	2.131	1.109	Gruplar arası	.812	3	.271	
	1 kardeş	80	2.006	1.291	Grup içi	352.065	242	1.455	
	2-3 kardeş	134	1.935	1.171	Toplam	352.877	245		.186 .906
	4+kardeş	11	2.000	1.167					
	Toplam	246	1.978	1.200					



**Tablo 8.** Kardeş Sayısına Göre Sanal Miskinlik- *Devamı*

		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>		<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>
İçerik Erişimi	Tek çocuk	21	4.254	.785	Gruplar arası	10.176	3	3.392	
	1 kardeş	80	4.333	.791	Grup içi	155.427	242	.642	
	2-3 kardeş	134	4.132	.803	Toplam	165.604	245		5.282 .002
	4+kardeş	11	3.333	.894					
	Toplam	246	4.172	.822					
Bahis	Tek çocuk	21	1.952	1.422	Gruplar arası	3.696	3	1.232	
	1 kardeş	80	1.563	1.103	Grup içi	348.324	242	1.439	
	2-3 kardeş	134	1.616	1.211	Toplam	352.020	245		.856 .465
	4+kardeş	11	1.955	1.293					
	Toplam	246	1.642	1.199					
Sanal Miskinlik	Tek çocuk	21	3.117	.648	Gruplar arası	3.373	3	1.124	
	1 kardeş	80	2.902	.723	Grup içi	106.164	242	.439	
	2-3 kardeş	134	2.799	.622	Toplam	109.538	245		2.563 .055
	4+kardeş	11	2.504	.708					
	Toplam	246	2.847	.669					

Öğrencinin annesinin eğitim düzeyine göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için varyans analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği incelendiğinde, alışveriş ve durum güncelleme boyutlarında varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede Tablo 9 okunmaya devam edilerek Sanal Miskinlik davranışı ( $F=2.651$ ,  $p<.05$ ) ile içerik erişimi alt boyutunun ( $F=2.598$ ,  $p<.05$ ) anne eğitim düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir. Farkın kaynakları Tukey testi ile incelenmiş, ilkökul ( $\bar{x}=3.94$ ) ve üniversite ( $\bar{x}=4.35$ ) düzeyinde öğrenim görmüş anne çocuklarının ikincisi lehine içerik erişimi davranışının yüksek olduğu anlaşılmıştır. Sanal Miskinlikte post-hoc testi ile fark kaynağı bulunamamış, ancak varyans ( $p<.05$ ) ve korelasyon ( $p<.01$ ) bulguları göz önüne alınarak bir bütün olarak anne eğitim düzeyi ile Sanal Miskinlik düzeyinin aynı yönde istatistiksel olarak anlamlı biçimde hareket ettiği ve eğitim düzeyine göre fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

**Tablo 9.** Anne Eğitim Düzeyine Göre Sanal Miskinlik

		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>		<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Paylaşım	İlkokul	52	3.008	.720	Gruplar arası	7.575	4	1.894		
	Ortaokul	45	2.667	1.010	Grup içi	195.809	241	.812		
	Lise	61	3.103	.878	Toplam	203.384	245		2.331 .057	
	Ünivers.	74	3.129	.938						
	Yüksek L.	14	3.235	1.036						
	Toplam	246	3.019	.911						
Alışveriş	İlkokul	52	1.773	.673	Gruplar arası	13.077	4	3.269		
	Ortaokul	45	2.191	1.085	Grup içi	235.830	241	.979		
	Lise	61	2.374	1.086	Toplam	248.907	245		3.341 .011	
	Ünivers.	74	2.351	1.024						
	Yüksek L.	14	2.129	1.025						
	Toplam	246	2.193	1.008						
Durum Güncelleme	İlkokul	52	1.712	.953	Gruplar arası	10.728	4	2.682		
	Ortaokul	45	1.783	1.145	Grup içi	342.149	241	1.420		
	Lise	61	2.258	1.267	Toplam	352.877	245		1.889 .113	
	Ünivers.	74	2.061	1.258						
	Yüksek L.	14	1.929	1.422						
	Toplam	246	1.978	1.200						
İçerik Erişimi	İlkokul	52	3.939	.935	Gruplar arası	6.845	4	1.711		
	Ortaokul	45	4.037	.848	Grup içi	158.759	241	.659		
	Lise	61	4.199	.795	Toplam	165.604	245		2.598 .037	
	Ünivers.	74	4.349	.751						
	Yüksek L.	14	4.417	.522						
	Toplam	246	4.172	.822						
Bahis	İlkokul	52	1.721	1.238	Gruplar arası	5.235	4	1.309		
	Ortaokul	45	1.889	1.296	Grup içi	346.785	241	1.439		
	Lise	61	1.590	1.233	Toplam	352.020	245		.910 .459	
	Ünivers.	74	1.534	1.102						
	Yüksek L.	14	1.357	1.064						
	Toplam	246	1.642	1.199						
Sanal Miskinlik	İlkokul	52	2.660	.519	Gruplar arası	4.617	4	1.154		
	Ortaokul	45	2.698	.765	Grup içi	104.920	241	.435		
	Lise	61	2.958	.620	Toplam	109.538	245		2.651 .034	
	Ünivers.	74	2.961	.686						
	Yüksek L.	14	2.926	.786						
	Toplam	246	2.847	.669						

Öğrencinin babasının eğitim düzeyine göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için varyans analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği incelendiğinde, içerik erişimi boyutunda varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır. Tablo 10 incelendiğinde, diğer alt boyutlar ve Sanal Miskinliğin baba eğitim düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

**Tablo 10.** Baba Eğitim Düzeyine Göre Sanal Miskinlik

		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>		<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Paylaşım	İlkokul	29	3.059	.903	Gruplar arası	5.117	4	1.279	1.555	.187
	Ortaokul	36	2.766	.857	Grup içi	198.267	241	.823		
	Lise	63	2.907	.920	Toplam	203.384	245			
	Ünivers.	98	3.133	.924						
	Yüksek L.	20	3.207	.871						
	Toplam	246	3.019	.911						
Alışveriş	İlkokul	29	1.890	.957	Gruplar arası	3.865	4	.966	.950	.436
	Ortaokul	36	2.150	.935	Grup içi	245.042	241	1.017		
	Lise	63	2.175	1.002	Toplam	248.907	245			
	Ünivers.	98	2.292	1.038						
	Yüksek L.	20	2.280	1.075						
	Toplam	246	2.193	1.008						
Durum Güncelleme	İlkokul	29	2.017	1.195	Gruplar arası	2.199	4	.550	.378	.824
	Ortaokul	36	1.792	1.043	Grup içi	350.678	241	1.455		
	Lise	63	1.960	1.202	Toplam	352.877	245			
	Ünivers.	98	2.064	1.276						
	Yüksek L.	20	1.888	1.151						
	Toplam	246	1.978	1.200						
İçerik Erişimi	İlkokul	29	3.839	.960	Gruplar arası	13.755	4	3.439	5.458	.000
	Ortaokul	36	4.037	.884	Grup içi	151.849	241	.630		
	Lise	63	3.955	.917	Toplam	165.604	245			
	Ünivers.	98	4.429	.632						
	Yüksek L.	20	4.325	.643						
	Toplam	246	4.172	.822						
Bahis	İlkokul	29	1.655	1.095	Gruplar arası	5.755	4	1.439	1.001	.407
	Ortaokul	36	1.847	1.413	Grup içi	346.265	241	1.437		
	Lise	63	1.794	1.334	Toplam	352.020	245			
	Ünivers.	98	1.474	1.073						
	Yüksek L.	20	1.600	1.046						
	Toplam	246	1.642	1.199						
Sanal Miskinlik	İlkokul	29	2.720	.685	Gruplar arası	3.036	4	.759	1.718	.147
	Ortaokul	36	2.716	.683	Grup içi	106.501	241	.442		
	Lise	63	2.766	.698	Toplam	109.538	245			
	Ünivers.	98	2.965	.630						
	Yüksek L.	20	2.940	.664						
	Toplam	246	2.847	.669						

Anne (N=4) ve babanın (N=5) hayatta olma durumuna göre alt grupların hacim olarak yetersiz olması nedeniyle istatistik test yapılmamasına karar verilmiştir. Ebeveynin birlikte yaşama durumuna göre Sanal Miskinlik davranışını incelemek için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Tablo 11'de görüldüğü gibi Sanal Miskinlik davranışı öğrencinin ebeveyninin birlikte ya da ayrı olmasına göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

**Tablo 11.** Ebeveyn Birlikteliğine Göre Sanal Miskinlik

	Ebeveyn.	<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Paylaşım	Ayrı	29	3.030	.964	.069	.945
	Birlikte	217	3.017	.906		
Alışveriş	Ayrı	29	2.234	1.165	.237	.813
	Birlikte	217	2.187	.988		
Durum Güncelleme	Ayrı	29	2.129	1.367	.724	.470
	Birlikte	217	1.957	1.178		
İçerik Erişimi	Ayrı	29	4.333	.792	1.125	.262
	Birlikte	217	4.151	.826		
Bahis	Ayrı	29	1.397	.939	-1.441	.157
	Birlikte	217	1.675	1.227		
Sanal Miskinlik	Ayrı	29	2.904	.751	.488	.626
	Birlikte	217	2.839	.658		

Çalışmada son olarak ailenin gelir düzeyine göre Sanal Miskinliğin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Öncelikle varyansların homojenliği kontrol edilerek içerik erişimi ve bahis boyutlarının homojenlik kriterini ihlal ettiği anlaşılarak Tablo 12 okunmaya devam edilmiştir. Buna göre Sanal Miskinlik ( $F=3.808$ ,  $p<.05$ ) ve alışveriş boyutu ( $F=2.962$ ,  $p<.05$ ) aile gelir gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Sanal Miskinlikte farkın kaynağı en yüksek gelir grubu ( $\bar{x}=2.99$  ve en düşük gelir grubu ( $\bar{x}=2.57$ ) iken alışveriş boyutu da aynı kaynaklardan hareketle farklılaşmaktadır.

**Tablo 12.** Aile Gelir Düzeyine Göre Sanal Miskinlik

		<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>s</i>		<i>KT</i>	<i>sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Paylaşım	5500-7000 TL	61	2.841	.835	Gruplar arası	4.466	4	1.117	1.353	.251
	7001-8500 TL	47	3.076	.971	Grup içi	198.918	241	.825		
	8501-10000 TL	44	2.951	.938	Toplam	203.384	245			
	10001-13000 TL	40	3.025	.894						
	13001 TL üzeri	54	3.220	.919						
	Toplam	246	3.019	.911						
Alışveriş	5500-7000 TL	61	1.816	.856	Gruplar arası	11.665	4	2.916	2.962	.020
	7001-8500 TL	47	2.277	1.145	Grup içi	237.242	241	.984		
	8501-10000 TL	44	2.355	.903	Toplam	248.907	245			
	10001-13000 TL	40	2.295	1.093						
	13001 TL üzeri	54	2.337	.985						
	Toplam	246	2.193	1.008						
Durum Güncelleme	5500-7000 TL	61	1.689	1.073	Gruplar arası	9.902	4	2.475	1.739	.142
	7001-8500 TL	47	2.011	1.230	Grup içi	342.975	241	1.423		
	8501-10000 TL	44	2.114	1.187	Toplam	352.877	245			
	10001-13000 TL	40	2.288	1.342						
	13001 TL üzeri	54	1.935	1.178						
	Toplam	246	1.978	1.200						
İçerik Erişimi	5500-7000 TL	61	3.792	.955	Gruplar arası	16.300	4	4.075	6.578	.000
	7001-8500 TL	47	4.145	.845	Grup içi	149.304	241	.620		
	8501-10000 TL	44	4.216	.680	Toplam	165.604	245			
	10001-13000 TL	40	4.242	.818						
	13001 TL üzeri	54	4.537	.546						
	Toplam	246	4.172	.822						
Bahis	5500-7000 TL	61	1.582	1.122	Gruplar arası	13.399	4	3.350	2.384	.052
	7001-8500 TL	47	1.936	1.436	Grup içi	338.622	241	1.405		
	8501-10000 TL	44	1.852	1.362	Toplam	352.020	245			
	10001-13000 TL	40	1.650	1.111						
	13001 TL üzeri	54	1.278	.872						
	Toplam	246	1.642	1.199						
Sanal Miskinlik	5500-7000 TL	61	2.568	.611	Gruplar arası	6.512	4	1.628	3.808	.005
	7001-8500 TL	47	2.904	.720	Grup içi	103.025	241	.427		
	8501-10000 TL	44	2.912	.613	Toplam	109.538	245			
	10001-13000 TL	40	2.940	.723						
	13001 TL üzeri	54	2.989	.618						
	Toplam	246	2.847	.669						

#### 4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada lise öğrencilerinin ders sırasında Sanal Miskinlik düzeyleri demografik değişkenler (cinsiyet, sınıf, örgün eğitim görülen kurum türü, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, aile geliri, anne-baba birliktelik durumu ve akademik başarı durumu) bakımından incelenmiştir. Araştırmada analiz sonuçları şöyledir:

- 1) Sanal Miskinlik, lise öğrencileri bağlamında 5 faktörlü bir yapıda ölçülebilir. Orijinal ölçekten döneme ve örnekleme özgü bazı farklılıklar tespit edilerek raporlanmıştır.
- 2) Cinsiyet ve Sanal Miskinliğin alt boyutları arasında anlamlı ilişkilere rastlanmıştır. İlk olarak cinsiyet ve içerik erişimi arasında zayıf ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ( $r=-.154$ ,  $p<.05$ ). Fark testi incelendiğinde ise kız öğrencilerin ders esnasında içerik erişimini ( $t=2.443$ ,  $p<.05$ ) erkeklere göre anlamlı biçimde daha yüksek düzeyde kullandığı belirlenmiştir.
- 3) Cinsiyet ve göre Sanal Miskinliğin bahis boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ( $r=.429$ ,  $p<.01$ ). Fark testi sonuçları erkek öğrencilerin ders esnasında bahisi ( $t=-7.421$ ,  $p<.05$ ) kızlara göre anlamlı biçimde yüksek düzeyde kullandığını göstermektedir.
- 4) Varyans analizi sınıf düzeyine göre Sanal Miskinliğin paylaşım boyutunun farklılaştığını ortaya koymuştur ( $F=2.969$ ,  $p<.05$ ). Post hoc test farkın kaynağını 10.sınıflar ( $\bar{x}=3.22$ ) ve 12. sınıflar ( $\bar{x}=2.64$ ) olarak tespit etmiştir.
- 5) Sanal Miskinlik davranışının okul türüne göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür ( $F=5.763$ ,  $p<.05$ ). Post hoc test Sosyal Bilimler Lisesi ( $\bar{x}=3.31$ ) ve Bilim ve Sanat Merkezi ( $\bar{x}=3.19$ ) öğrencilerinde Sanal Miskinliğin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ( $\bar{x}=2.59$ ) öğrencilerine göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ortalamalar incelendiğinde Sanal Miskinliğin en yoğun görülen okul türünden başlayarak Sosyal Bilimler Lisesi ( $\bar{x}=3.31$ ), Bilim ve Sanat Merkezi ( $\bar{x}=3.19$ ), Anadolu Lisesi ( $\bar{x}=2.84$ ), İmam Hatip Lisesi ( $\bar{x}=2.79$ ) ve Mesleki ve Teknik Lise ( $\bar{x}=2.59$ ) olduğu görülmektedir.
- 6) Okul türüne göre Sanal Miskinliğin paylaşım boyutunda ( $F=3.843$ ,  $p<.05$ ) anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Farkın kaynakları post hoc test ile incelenmiş, paylaşımında farkın Mesleki Teknik

Anadolu Lisesi ( $\bar{x}=2.83$ ) ile Sosyal Bilimler Lisesi ( $\bar{x}=3.47$ ) ve Bilim Sanat Merkezi ( $\bar{x}=3.58$ ) öğrencilerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

7) Kardeş sayısına göre Sanal Miskinlik davranışında farklılıklara rastlanmaktadır. Sanal Miskinlik davranışı içinde çevrimiçi erişim boyutunun ( $F=5.282$ ,  $p<.05$ ) kardeş sayısına göre anlamlı biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir. Farkın kaynağı incelenerek 4 ve üzeri kardeşi olan öğrencilerin ( $\bar{x} =3.33$ ) içerik erişiminin diğer tüm gruplarından anlamlı biçimde düşük olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde kardeş sayısı arttıkça Sanal Miskinlik ortalaması düşmektedir. Bu durum aynı evde teknolojik olanakların paylaşılması ile ilgili olabilir.

8) Öğrencinin annesinin eğitim düzeyine göre Sanal Miskinlik davranışı farklılaşmaktadır. Anne eğitim düzeyi ile Sanal Miskinlik düzeyi aynı yönde ve istatistiksel olarak anlamlı biçimde hareket etmekte ve eğitim düzeyine göre fark olduğu anlaşılmaktadır. ( $F=2.651$ ,  $p<.05$ ).

9) Öğrencinin annesinin eğitim düzeyine göre içerik erişimi alt boyutunun farklılaştığı tespit edilmiştir ( $F=2.598$ ,  $p<.05$ ). Farkın kaynakları post hoc test ile incelenerek, farkın ilkökul ( $\bar{x} =3.94$ ) ve üniversite ( $\bar{x} =4.35$ ) düzeyinde öğrenim görmüş anne çocuklarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

10) Öğrencinin babasının eğitim düzeyi ile Sanal Miskinlik davranışı arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

11) Anne ( $N=4$ ) ve babanın ( $N=5$ ) hayatta olma durumuna göre alt grupların hacim olarak yetersiz olması nedeniyle istatistik test yürütülmemiştir. Ayrıca, ebeveynin birlikte ya da ayrı yaşama durumuna göre Sanal Miskinlik davranışında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

12) Aile gelir düzeyine göre Sanal Miskinlik farklılaşmakta ( $F=3.808$ ,  $p<.05$ ), farkın kaynağı en yüksek gelir grubu ( $\bar{x}=2.99$  ile en düşük gelir grubu ( $\bar{x}=2.57$ ) olmaktadır. Gelir düzeyleri arttıkça Sanal Miskinlik ortalamaları da yükselmektedir. Bu durum temel olarak Sanal Miskinliğin genellikle maliyetli teknolojik olanaklarla ilişkili bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Sanal Miskinliğin alışveriş boyutu da bu sonuçla uyumlu olarak gelirle ilişkili bulunmuştur ( $F=2.962$ ,  $p<.05$ ).

## 5. ÖNERİLER

Bugüne kadar Sanal Miskinlik üzerine yapılan araştırmalar çoğunlukla üniversite öğrencileri ile çalışılmış, az sayıda lise öğrencisi ile yapılan çalışmada demografik değişkenler ve Sanal Miskinlik arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Gezgin vd, 2017; Tanrıverdi ve Karaca, 2018). Bu açılardan bu çalışma önem teşkil etmektedir. Bununla birlikte bu çalışma bazı sınırlılıklara sahiptir. Öncelikle çalışma Adana ili Yüreğir ilçesinde görece küçük bir örneklem ( $n=264$ ) ile yapılmıştır. İkinci olarak kullanılan ölçek üniversite öğrencileri için geliştirilmiştir. Bu ölçek her ne kadar lise öğrencilerinin Sanal Miskinlik davranışını anlamlandırmak için kullanılabilir olsa da ölçeğin oyun ve oyun yayıncılığı gibi konuları yeterli biçimde içermemesi, Sanal Miskinliğin daha kapsamlı biçimde anlaşılması için yeni ölçek çalışmalarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Gelecekteki çalışmalarda Sanal Miskinlik davranışına ilişkin ölçme araçlarının farklı eğitim düzeylerinde bulunan öğrencilerin durumlarına ve özelliklerine göre geliştirmesi önerilir.

Uygulamacılar bakımından çalışmanın bulguları, temel hedefi eğitim faaliyetlerinin daha etkili ve verimli yürütülmesi olmuştur. Bununla birlikte öğrencilerin ailevi, sosyal ve psikolojik konumları nihai eğitim ürününün başarısını etkileyen belki de en önemli faktörler olmaktadır. Bu çalışma, lise öğrencilerinde Sanal Miskinlik davranışları olduğunu ve öğrencilerin çeşitli özelliklerine göre bu davranışın farklılaştığını bulgulamıştır. Sanal Miskinlik davranışı, teknolojinin eğitimle başarılı biçimde entegre olmasına engel olduğu için bu davranışın -tamamen ortadan kaldırılamasa bile- düzeylerini azaltacak ailevi, sosyal ve psikolojik desteklerin ilgili politika yapımcılar ve uygulayıcılar tarafından öğrencilere sağlanması gerektiği değerlendirilebilir.

**KAYNAKLAR**

- Akbulut, Y., Dursun, Ö. Ö., Dönmez, O. & Şahin, Y. L. (2016). In search of a measure to investigate cyberloafing in educational settings. *Computers in Human Behavior*, 55, 616-625.
- Anandarajan, M., & Simmers, C. (Eds.). (2004). Personal web usage in the workplace: A guide to effective human resources management. IGI Global.
- Blanchard, A. L., & Henle, C.A. (2008). Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers in human behavior*, 24(3), 1067-1084.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Ceyhan, E., Ceyhan, A. A., & Gürcan, A. (2007). The validity and reliability of the problematic Internet usage scale. *Educational Sciences: theory & practice*, 7(1).
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (Vol. 2). Ankara: Pegem Akademi.
- Ergün, E., & Altun, A. (2011). Öğrenci Gözüyle Siber Aylaklık ve Nedenleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(1), 36-53.
- Fındıklı, M. A. (2016). Sanal kaytarma ve iş performansı ilişkisi: Sağlık ve tekstil sektörü çalışanlarının karşılaştırılması.
- Gezgin, D. M., Kamalı Arslantaş, T. & Şumuer, E. (2018). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklık Düzeyinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 19 (2), 408-424. DOI: 10.12984/egedf.344675
- Gezgin, M. D., Şahin, L. Y., & Yıldırım, S. (2017). Sosyal ağ kullanıcılarının nomofobi düzeylerinin çeşitli faktörler açısından incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7 (1), 141-158.
- Gökçearslan, Ş., & Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Hair Jr, J. F., Sarstedt, M., Hopkins, L., & Kuppelwieser, V. G. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European business review*.
- Kalaycı, E. (2010). Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karaoglan Yılmaz, F. G., Yılmaz, R., Ozturk, H. T., Sezer, B., & Karademir, T. (2015). Cyberloafing as a barrier to successful integration and information and communication technologies into teaching and learning environments. *Computers in Human Behaviour*, 45, 290-298.
- King, D. L., Delfabbro, P. H., Billieux, J. & Potenza, M. N. (2020). Problematic online gaming and the COVID-19 pandemic. *Journal of Behavioral Addictions*, 9(2), 184-186.
- Kurt, M. (2011, September). Siber aylaklık davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. In Fırat University 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, September (Vol. 22, p. 24).
- Lim, V. K., Teo, T. S., & Loo, G. L. (2002). How do I loaf here? Let me count the ways. *Communications of the ACM*, 45(1), 66-70.
- Mills, J. E., Hu, B., Beldona, S., & Clay, J. (2001). Cyberslacking! A liability issue for wired workplaces. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 42(5), 34-47.
- Örücü, E. & Yıldız, H. (2014). İşyerinde Kişisel İnternet ve Teknoloji Kullanımı: Sanal Kaytarma. *Ege Akademik Bakış*, 14(1), 99-114.
- Sarı-Aytekin, S. (2021). Sanal kaytarma (cyberloafing) kavramı ve sanal kaytarma kavramını açıklamakta kullanılan teoriler.
- Seçkin, Z. & Kerse, G. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Sanal Kaytarma Davranışları ve Bu Davranışların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Ampirik Bir Araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 89-110.



- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Allyn & Bacon/Pearson Education
- Tanrıverdi, Ö., & Karaca, F. (2018). Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Bilişsel Kapılma ve Siber Aylaklık Etkinlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 285-315.
- Ugrin, J. C., Pearson, J. M., & Odom, M. D. (2008). Profiling cyber-slackers in the workplace: Demographic, cultural, and workplace factors. *Journal of Internet Commerce*, 6(3), 75-89.
- Ünal, Ö. F., & Tekdemir, S. (2015). Sanal kaytarma: Bir kamu kurumunda ampirik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 95-118.
- Vitak, J., Crouse, J., & LaRose, R. (2011). Personal Internet use at work: Understanding cyberslacking. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1751-1759.
- Wu, J., Mei, W., & Ugrin, J.C. (2018). Student cyberloafing in and out of the classroom in china and the relationship with student performance. *Cyberpsychology, Behaviour and Social Networking*, 21(3), 199-204. <https://doi.org/10.1089/cyber.2017.0397>
- Yağcı, M., & Yüceler, A. (2016). Kavramsal boyutlarıyla sanal kaytarma. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(2), 663-673.